

The Lutheran
World Federation

The Pontifical Council for
Promoting Christian Unity

Gemeenschappelijk Gebed

Van Conflict naar Gemeenschap

**Gezamenlijke luthers-katholieke herdenking
van de Reformatie in 2017**

Katholieke Vereniging voor Oecumene
Athanasius & Willibrord

Cover: Kai-Michael Gustmann

GEMEENSCHAPPELIJK GEBED

THE
LUTHERAN
WORLD
FEDERATION

(LWF)

The Pontifical Council
for Promoting
Christian Unity

(PCPCU)

GEMEENSCHAPPELIJK GEBED

VAN CONFLICT NAAR GEMEENSCHAP:
GEZAMENLIJKE LUTHERS-KATHOLIEKE HERDENKING
VAN DE REFORMATIE IN 2017

Katholieke Vereniging voor Oeumene
Athanasius en Willibrord

Tekst door de Liturgische Werkgroep van de
Luthers/Rooms-katholieke Commissie voor Eenheid

Uit het Engels vertaald in opdracht van de
Katholieke Vereniging voor Oecumene
door Lydia Penner

Gemeenschappelijk Gebed

1ste editie 2016

© 2016 Katholieke Vereniging voor Oecumene, 's-Hertogenbosch

Parallele publicaties in het Engels, Frans, Duits en Spaans

Omslag: Kai-Michael Gustmann

Lay-out: Lutherse Wereld Federatie

INHOUD

INHOUD	5
BIJ VIJFHONDERD JAAR PROTESTANTSE REFORMATIE COMMON PRAYER VOOR KATHOLIEKEN EN LUTHERANEN	6
VOORWOORD BIJ DE NEDERLANDSE UITGAVE.....	8
INLEIDING OP HET GEMEENSCHAPPELIJK GEBED VOOR DE OECUMENISCHE HERDENKING	10
Gemeenschappelijk Gebed	10
Een praktische gids.....	10
De rollen in het Gemeenschappelijk Gebed.....	10
Aanwijzingen voor het gemeenschappelijk gebed	11
GEMEENSCHAPPELIJK GEBED	17
Opening	17
Openingslied.....	17
Lied voor de aanroeping van de heilige Geest.....	19
Dankzegging	19
Danklied.....	20
Berouw	20
Psalm 130.....	21
Het doorgeven van de vrede	22
Evangelie	22
Gezamenlijke preek.....	23
De Apostolische Geloofsbelijdenis	23
Lied.....	23
Beloften: vijf Imperatieven	23
Lied	24
Voorbede.....	24
Het Onze Vader	26
Lied	27

BIJ VIJFHONDERD JAAR PROTESTANTSE REFORMATIE COMMON PRAYER VOOR KATHOLIEKEN EN LUTHERANEN

Een common prayer (boek van gemeenschappelijk gebed) zal lutheranen en katholieken vergezellen bij de herdenking van vijfhonderd jaar Reformatie. Het gaat - onderstreept Riforma.it (digitale dagblad van evangelische, doperse, methodistische en waldenzer gemeenschappen in Italië) - om het eerste liturgische instrument dat in gezamenlijkheid is ontwikkeld en geredigeerd door een speciale werkgroep, ingesteld in de schoot van de Lutherse-Katholieke commissie voor de eenheid.

Het common prayer bevat materialen die aangepast kunnen worden aan de liturgische tradities en de plaatselijke muzikale tradities van de beide christelijke confessies. Het is gebaseerd op het recente studiedocument 'Van conflict naar gemeenschap, gezamenlijke Lutherse en Katholieke herdenking van de Reformatie in 2017', dat in feite de Katholieke en Lutherse gemeenschappen uitnodigt om samen te bidden bij gelegenheid van deze verjaardag.

Een uitnodiging van de Lutherse wereldfederatie en van de Pauselijke raad voor de bevordering van de eenheid der christenen. In een gezamenlijke brief, verstuurd op 11 januari, nodigen pastor Martin Junge (algemeen secretaris van de Lutherse wereldfederatie) en kardinaal Kurt Koch (president van het Vaticaanse dicasterie) de Lutherse gemeenschappen en de Katholieke bisschoppenconferenties van heel de wereld uit om het common prayer te gebruiken.

Een publicatie die "een heel speciaal moment markeert op onze gezamenlijke weg van conflict naar gemeenschap. Wij zijn gelukkig -zo schrijven de twee religieuze vertegenwoordigers- om u uit te nodigen deel te nemen aan deze weg die getuigt van de genade van God in de wereld".

Het doel van het common prayer is om de waarden van de Reformatie tot uitdrukking te brengen en om vergeving te vragen voor de verdeeldheid van christenen van de beide tradities die voortduurt.

"Het biedt de mogelijkheid om terug te kijken, door dankzegging en door zondebelijdenis, en om vooruit te zien door ons te verbinden tot

gemeenschappelijk getuigenis en de weg te vervolgen", zo staat te lezen in het voorwoord van de uitgave.

In dit perspectief drukken algemeen secretaris Junge en kardinaal Koch hun dankbaarheid uit voor de vele gezamenlijke initiatieven en de ijver van katholieken en lutheranen in het samen bestuderen van het document 'van conflict naar gemeenschap', waarin de twee kerkelijke instanties voor de eerste keer samen de geschiedenis van de Reformatie beschrijven van de 16e eeuw en hun intenties.

Het door de Katholieke-Lutherse commissie in 2013 vervaardigde document over de eenheid is breed verspreid in de Katholieke en Lutherse gemeenschappen. Het is beschikbaar in de vier officiële talen van de Lutherse wereldfederatie -Engels, Frans, Duits en Spaans - en is vertaald in nog veel andere nationale en regionale talen.

In hun gezamenlijke brief herinneren de algemeen secretaris van de Lutherse wereldbond en de president van de Pauselijke raad de verantwoordelijken van de lokale gemeenschappen en Kerken er aan, dat men in 2017 tevens vijftig jaar wereldwijde oecumenische dialoog tussen katholieken en lutheranen viert, die andere processen van studie en belangrijke documenten bevat. In het bijzonder, waar het de Lutherse wereldbond betreft, valt het jaar ook samen met de viering van de twaalfde assemblee die plaatsvindt in Windhoek, Namibië.

Artikel in L'Osservatore Romano
d.d. 16 januari 2016

VOORWOORD BIJ DE NEDERLANDSE UITGAVE

Woord vooraf

Voor U ligt een tekst met liturgische suggesties die door Lutheranen en Rooms-katholieken geschreven is en U oproept te komen tot gemeenschappelijk gebed bij de herdenking van de Reformatie in 2017. De Reformatie heeft een grote invloed gehad op de ontwikkeling van het christelijk leven in de Nederlanden. Voor de samenstelling van de viering is gebruik gemaakt van het document *Van Conflict naar Gemeenschap* van de Luthers/Rooms-katholieke Commissie voor Eenheid. Dit document heeft de grondslag gelegd voor een gezamenlijke herdenking van de Reformatie. Wij hopen dat het document u in de plaatselijke situatie helpt en stimuleert om samen met andere christenen het begin van de Reformatie te herdenken. In de Nederlandse context zijn er niet zoveel lutheranen. Maar in de werkgroep die het initiatief nam tot de vertaling van deze internationale tekst en deze mogelijk maakte, nemen naast vertegenwoordigers van de Protestantse Kerk en de Rooms – Katholieke Kerk op persoonlijke titel ook theologen van de Oud-katholieke Kerk en de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt deel. We hopen daarom dat dit gemeenschappelijk gebed in brede kring gebruikt zal worden.

Deze suggesties voor een gemeenschappelijk gebed worden aan christenen wereldwijd aangeboden. Dat is op zich heel bijzonder. Het gemeenschappelijk gebed verbindt ons met christenen over de hele wereld. Daarbij is het goed om ook te overwegen wat deze herdenking in onze context kan betekenen. In het genoemde document en deze orde van dienst worden vijf beloftes (imperatieven) uitgesproken die gericht zijn op onze gezamenlijke toekomst. Het is aanbevelenswaard een avond te organiseren waarbij leden van parochies en gemeenten samen praten over de betekenis van deze beloften. Wat betekenen deze beloften in de context van Nederland? Waar hebben wij nog werk te doen? Welke concrete acties kunnen wij verbinden aan de beloften die genomen zijn uit het document *Van Conflict naar Gemeenschap*?

Bijzondere aandacht vragen wij voor de tekst die gekozen werd om te lezen in de orde van dienst. Zij is genomen uit het Johannes-evangelie: Johannes 15: 1 – 15. Het is goed om duidelijk te maken, dat dit een gedeelte is uit het

lijdensverhaal van onze Heer. Wanneer Jezus zegt dat zijn leerlingen in hem moeten blijven, dan is dat geen abstractie maar een oproep tot een historische daad. Jezus is trouw gebleven aan God en aan zijn opdracht. Het heeft hem het leven gekost. Het zal ons wat kosten als wij werkelijk met hem verbonden willen zijn. Het is meer dan een vriendelijk 'idealisme', als Jezus zegt dat wij in hem moeten blijven.

Tijdens de avond over de beloften zou het goed zijn te beginnen met Johannes 15. Wat betekent het dat wij allen geënt willen zijn op de ene Heer? Wat betekent dat voor ons als individuen en als gemeenschappen? We erkennen elkaars doop. Wat betekent dat? De herdenking van 1517 wil geen verwijlen bij het verleden zijn maar ontdekken van de toekomst. Welke toekomst zien wij voor ons en wat betekent dat voor een gezamenlijke toekomst? Eenheid is geen vaag idee, maar een oproep die pijn kan doen. Het is belangrijk om met elkaar ook de pijn te benoemen. Kunnen we samen goede vrucht dragen? De bespreking van de beloften vraagt zeker ook onze eigen bekering om te komen tot gemeenschappelijk getuigenis.

Wij wensen U een goede viering.

Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende

*Bisschop van Rotterdam
Bisschop-referent voor Oecumene
en de Oosterse Kerken*

Mw. Ds. W.T.V. Verhoeven

*President van de Evangelisch-
Lutherse Synode van de
Protestantse Kerk in Nederland*

INLEIDING OP HET GEMEENSCHAPPELIJK GEBED VOOR DE OECUMENISCHE HERDENKING

GEMEENSCHAPPELIJK GEBED

Deze liturgische dienst markeert een heel bijzonder moment in het proces van conflict naar gemeenschap tussen lutheranen en katholieken. Hij biedt een gelegenheid om terug te kijken met dankzegging en belijdenis en om vooruit te kijken, waarbij wij ons verplichten tot gemeenschappelijk getuigenis en tot het voortzetten van onze gezamenlijke weg.

In de structuur van de liturgie voor de oecumenische herdenking van 500 jaar Reformatie komen de thema's van dankbaarheid, berouw, gemeenschappelijk getuigenis en inzet aan de orde, zoals die ontwikkeld zijn in het rapport *From Conflict to Communion. Lutheran – Roman Catholic Commission on Unity*¹ (hierna aangeduid als *Van Conflict naar Gemeenschap*). Deze onderwerpen van het gemeenschappelijk gebed zijn een weerspiegeling van de werkelijkheid van het christelijk leven: door Gods Woord gevormd worden mensen uitgezonden om gemeenschappelijk te getuigen en om dienst te verlenen. De zang en het gebed in deze bijzondere en unieke oecumenische herdenking worden gekenmerkt door dankzegging en klaagzang, vreugde en berouw, terwijl wij de gaven van de Reformatie herdenken en om vergeving vragen voor de scheiding die wij in stand hebben gehouden. Dankzegging en klaagzang staan echter niet op zichzelf: wij worden daardoor ertoe gebracht gezamenlijk te getuigen en ons aan elkaar en aan de wereld te verbinden.

EEN PRAKTISCHE GIDS

DE ROLLEN IN HET GEMEENSCHAPPELIJK GEBED

Voor deze oecumenische herdenking worden er twee voorgangers en twee voorlezers aangewezen, die de hele dienst leiden. De twee voorgangers

¹ Nederlandse vertaling: *Van Conflict naar Gemeenschap. Gezamenlijke luthers-katholieke herdenking van de Reformatie in 2017*, 's-Hertogenbosch 2016.

moeten luthers (protestant) en katholiek zijn, de twee voorlezers katholiek en luthers (protestant). De lezers en voorgangers dienen niet dezelfde personen te zijn.

In het tweede gedeelte van het gemeenschappelijk gebed worden andere voorlezers en voorgangers voor de voorbeden gevraagd. Deze voorlezers moeten niet dezelfde zijn als de hoofdvorlezers en -voorgangers. Oecumenische gasten kunnen hiervoor ook gevraagd worden.

AANWIJZINGEN VOOR HET GEMEENSCHAPPELIJK GEBED

Muziek

De liederen die voorgesteld worden gelden alleen als voorbeelden. Zij zijn uitgezocht met het oog op een multiculturele context. Voor iedere context en taal, iedere tijd en plaats, moeten er hymnen, gezangen en liederen gevonden worden die dezelfde rol vervullen in het gebed als de voorgestelde liederen. Het kiezen van toepasselijke muziek begint met inzicht in de functie die een lied heeft in de liturgie.

Opening

Het openingslied kan er een zijn dat ons samenbrengt met dankzegging en in de naam van de Drie-Ene God. Het kan een traditioneel gezang zijn dat zowel bij katholieken als bij lutheranen (protestanten) bekend is, zoals het *Lof zij de Heer de Almachtige* (Liedboek 868), of een nieuw lied, zoals het recentere *Cantai ao Senhor* ('O zing tot de Heer') uit Brazilië.

Er zijn twee alternatieven voor de openingsdialoog. Het Gemeenschappelijk gebed begint op verschillende manieren. In sommige gebieden is het de gewoonte met de naam van de Drie-Ene God te beginnen. In andere gebieden is het gebruikelijker het gebed te beginnen met 'Heer, open mijn lippen...' waarna de Drie-Ene God aangeropen wordt in de Lofprijzing. De voorgangers nodigen dan de aanwezigen uit om mee te doen in de beweging van de liturgie.

Daarna citeert een voorlezer uit het studiedocument *Van Conflict naar Gemeenschap* waarin expliciet gezegd wordt waarom wij hier als lutheranen (protestanten) en katholieken samen zijn. Deze tekst bevat ook een Schriftlezing (1 Kor. 12:26). Een voorganger sluit dit deel af met een gebed waarin de heilige Geest wordt aangeropen.

Na de opening en het gebed sluit de gemeenschap aan met een lied en vraagt de heilige Geest de harten en het gebed te verlichten. Toepasselijke liederen zijn bijvoorbeeld *O living breath of God* (John Helgen / Zweedse volksmelodie), *Gracious Spirit heed our pleading* (Wilson Niwagila / vertaling Howard S. Olson), of meditatievere liederen in de stijl van Taizé,

zoals *Veni Sancte Spiritus*, of liederen als *Come Holy Spirit, descend on us* uit de Iona gemeenschap.

Dankzegging

Na de opening kijken we samen met dankzegging en berouw terug op het verleden. Deze twee delen beginnen met lezingen en reflecties van zowel de katholieke als de lutherse (protestantse) kant. Het deel van de dankzegging wordt afgesloten met een dankgebed en een danklied. Na het berouw gaat de liturgie verder met de belijdenis, het zingen van Psalm 130, de belofte van de vergeving door Christus en het doorgeven van de vrede.

Het deel dat ‘dankzegging’ genoemd wordt drukt onze wederzijdse vreugde uit over de ontvangen gaven die op verschillende manieren zijn herontdekt door de vernieuwing en de impulsen van de Reformatie. Na het dankgebed zingen alle aanwezigen samen dank- en lofliederen over het werk van God. Het beste is het hier lofliederen te zingen die voor iedereen bekend zijn. Voorbeelden zijn *Thanks be to you forever* (Marty Haugen), het *Reamo leboga* (‘Aan God geven wij onze dank’) uit Botswana of het *Laudate Dominum* uit Taizé.

Berouw

Na twee lezingen die de belijdenis in een context plaatsen leiden de voorgangers de gemeente in een driedelig gebed. Ten eerste betreurt de gemeente hoe zelfs goede hervormingsdaden vaak onbedoelde negatieve gevolgen hadden. Ten tweede erkent de gemeente de schuld uit het verleden. Ten derde belijdt de gemeente haar eigen zelfgenoegzaamheid waardoor de verdeeldheid van het verleden is doorgezet en er in onze tijd nog meer muren zijn opgetrokken. De gemeente sluit zich bij de voorgangers aan door op ieder deel te antwoorden met het gezang *Kyrie eleison*.

Daarna wordt Psalm 130 (‘Uit de diepte’) gezongen of gereciteerd. Het is aan te bevelen om de hele psalm te gebruiken in plaats van parafrasen. Er zijn veel reciteerbare of gezongen versies van Psalm 130 beschikbaar, waaronder het eenvoudige reciteren, dat in de meeste gezangboeken gevonden wordt, of de meer ontwikkelde versies met antifonen en responsoriaal gezang (zie bijvoorbeeld werken van de componisten Galineau, Farlee, Haugen en Ioncas).

De psalm wordt gevolgd door de belofte van de vergeving in Christus, die samen of wisselend wordt uitgesproken door de voorgangers, waarna zij de aanwezigen uitnodigen vrede en verzoening aan elkaar door te geven. Tijdens het doorgeven van de vrede kan *Ubi caritas* (Taizé) gezongen worden. Dit lied is gericht op het thema van de eenheid: waar liefde en

barmhartigheid zijn, daar is God. Dit lied kan herhaald worden zolang de aanwezigen bezig zijn met het doorgeven van de vrede.

Gemeenschappelijke getuigenis en inzet

Van dankzegging en berouw gaan de aanwezigen naar gemeenschappelijk getuigenis, inzet en dienst.

Na de vredegroet luisteren de aanwezigen naar het evangelie dat wordt voorgelezen door een van de voorlezers. Het Evangelie van Johannes 15 plaatst Jezus Christus in het centrum. Zonder Christus kunnen wij niets doen. Als antwoord op de lezing spreken de voorgangers een gezamenlijke preek uit (zie de aantekeningen voor de preek).

De aanwezigen belijden hun gemeenschappelijk geloof in de woorden van de Apostolische Geloofsbelijdenis.

Door het zingen van een lied komen de aanwezigen na het horen van het Woord naar de specifieke beloften die voortkomen uit de vijf verplichtingen die genoemd worden in *Van Conflict naar Gemeenschap*. De inhoud van dit lied zou de aanwezigen kunnen inspireren de aandacht te richten op de dienst aan de wereld. Voorbeelden zijn *God zij gezegend!* (Maarten Luther, *Liedboek* 374), *Houd ons bijeen, God, rond uw woord* (Maarten Luther, *Liedboek* 721) of *We all are one in mission* (Rusty Edwards / Finse volksmelodie ‘Kuortane’). [Opmerking: Als het Credo gezongen wordt, is het misschien niet nodig hier een ander lied te zingen, of het mag gezongen worden nadat de voorganger de vijf imperatieven, die beginnen met *De weg naar de oecumene wordt voortgezet...*, heeft ingeleid].

De vijf imperatieven of beloften worden aan de aanwezigen medegedeeld. Ze zouden door jongeren voorgelezen kunnen worden. Na iedere lezing kunnen anderen, misschien jonge kinderen of gezinnen, vooral gezinnen waar sprake is van een oecumenisch huwelijk tussen katholieken en lutheranen (protestanten), de kaarsen ontsteken die of op het altaar of in een mooie schikking dichtbij het altaar staan. De paaskaars kan als hoofdlicht dienen, waaraan de vijf andere kaarsen verlicht worden; daarmee wordt uitgebeeld wat in de evangelielezing gezegd wordt, dat wij zonder Christus niets kunnen doen. De paaskaars kan ook naast het doopvont staan.

Nadat de vijf imperatieven voorgelezen zijn, kan een lichtlied gezongen worden, bijvoorbeeld *Christ be our light* (Bernadette Farrell, *Liedboek* 1005), *Lumière de Dieu* (Communauté de Grandchamp, Zwitserland), *Licht in de nacht* (Iona Community, vertaling Andries Govaart / Joke Ribbers) of *Dans nos obscurités* (Taizé, *Liedboek* 598).

De gemeente bidt. De voorbeden zijn tot God gericht, wiens barmhartigheid geen einde heeft. Zij kunnen aangepast worden aan tijd en plaats, en voorbeden kunnen worden toegevoegd of bijgewerkt worden al

14 INLEIDING OP HET GEMEENSCHAPPELIJK GEBED

naar de plaatselijke omstandigheden en de gebeurtenissen in de wereld. Het slotgebed gaat over in het Onze Vader.

Het gemeenschappelijk gebed wordt afgesloten met dankzegging² en zegen, door beide voorgangers uitgesproken.

Met het lied na de zegen worden wij in vreugde uitgezonden in de wereld. Als dit gemeenschappelijk gebed met een bekend gezang uit de traditie is begonnen, kan het slotlied er een zijn dat recent is gecomponeerd en naar Gods toekomst wijst. Bijvoorbeeld, als de aanwezigen aan het begin *Lof zij de Heer, de Almachtige* hebben gezongen, kunnen zij misschien *Cantai ao Senhor* als slotlied zingen.

Aantekeningen voor de preek

De preek moet een reflectie zijn op het verband tussen Jezus Christus als het centrum en fundament van de kerk (Joh. 15) en de herdenking van 500 jaar Reformatie als onderdeel van het proces *Van Conflict naar Gemeenschap*. De aanwezigen moeten geïnspireerd worden om zich doorgaand te verbinden tot gemeenschappelijk getuigen, dienst verlenen en bidden voor de eenheid. De herdenking van de Reformatie moet een viering van Jezus Christus zijn, aangezien de hervormers zich als hoofdtaak stelden naar Christus te wijzen als ‘de weg, de waarheid en het leven’ en mensen op te roepen hun vertrouwen te stellen in Christus. Christus moet gevierd worden. Maarten Luther en andere hervormers wilden alleen ‘getuigen van Christus’ zijn.

Aangezien de prediking niet te lang moet zijn, moeten de predikers zich richten op Johannes 15 en op het verband daarvan met het proces *Van Conflict naar Gemeenschap* zoals hierboven beschreven. Dankzegging en berouw zoals eerder in de dienst besproken kunnen als illustratie dienen, maar ook ervaringen van de twee gemeenten kunnen genoemd worden. Er moeten echter niet te veel thema’s zijn. De preek moet een duidelijke lijn trekken: hij zou moeten bevorderen dat de gemeente zich richt op Christus, op het streven naar de eenheid van de ene wijnstok en op de uitzending tot gemeenschappelijke dienst aan anderen in gemeenschap met Christus.

² De slotdialoog is weergegeven met toestemming van ‘A Wee Worship Book 4’(Wild Goose Publications, 1999). De aangepaste tekst is van John L. Bell, @1999, WGRG, c/o Iona Community, Glasgow G2 3DH, Scotland. www.wildgoose.scot.

Omdat het een aantal samenvattende stellingen aanreikt, kan hoofdstuk 5 uit *Van Conflict naar Gemeenschap* in het bijzonder nuttig zijn voor het uitwerken van een structuur voor een gezamenlijke preek.

De predikers kunnen ook hun gedachten laten gaan over de vijf imperatieven die in hoofdstuk 6 worden gevonden. Deze zouden ontwikkeld kunnen worden met specifieke verwijzing naar de plaatselijke context.

De Schriftlezing is Johannes 15:1-5.

- ◇ Christus noemt zich ‘de ware wijnstok’, maar een wijnstok kan niet zonder takken: Christus wil niet zonder de kerk zijn zoals de kerk niets is zonder Christus: zonder Christus kunnen wij niets.
- ◇ Er is maar één ware wijnstok. Alle takken zijn takken van de éne wijnstok, en daarom worden zij tot eenheid geroepen. Wanneer wij dichterbij Christus komen, komen wij ook dichterbij elkaar. Het Johannes-evangelie is gericht op gemeenschap met Christus, die het gezicht is van de barmhartigheid van God.
- ◇ De takken zijn er niet voor zichzelf maar om vrucht te dragen. De vrucht is tweevoudig: getuigenis en dienst. Zij die in Christus geloven, en de kerk als geheel, zijn getuigen van de gave die hen gegeven is. Zij zijn getuigen van het leven met Christus en het heil door Christus. De wereld die God voortdurend vergeet, heeft dringend behoefte aan dit getuigenis. In de gemeenschap met Christus worden wij geroepen anderen te dienen zoals Christus ons dient. Een belangrijke vrucht van de takken in de samenhang van deze tekst is het verlangen naar eenheid, het streven naar de eenheid, zich geven aan de voortzetting van het proces naar de eenheid. Het beeld van de wijnstok en de takken is er een van groei. Op de oecumenische tocht zetten wij ons in voor groei en alles wat groei inhoudt.
- ◇ Het is voortdurend nodig de takken te reinigen: *ecclesia semper reformanda*. Door de nadruk die in Johannes 15 wordt gelegd op de vruchten en het reinigen van de takken worden wij allen uitgedaagd kritisch naar onszelf te kijken. Hiermee komt er in de gebedsdienst opnieuw ruimte voor berouw, maar nu moet er meer aandacht zijn voor de toekomst: voor de steeds vernieuwde oproep zich te keren tot Christus en tot de naasten en daardoor de betrokkenheid op zichzelf (ook de betrokkenheid op zichzelf van de kerken) door de kracht van de heilige Geest te overwinnen. De imperatieven kunnen gebruikt worden om deze oproep tot bekering en eenheid te omschrijven.
- ◇ Kern van deze tekst is de stelling dat wij zonder Christus niets kunnen. Christus is het centrum. Onze geloofsreis, onze reis samen, onze inzet

16 INLEIDING OP HET GEMEENSCHAPPELIJK GEBED

voor een gemeenschappelijk getuigenis en dienst hebben allemaal hun bron bij Jezus Christus.

- ◇ Deze gemeenschap of verhouding is niet alleen voor de enkeling maar ook voor de gemeenschap. De verhouding komt tot uitdrukking in gemeenschappelijke inzet en getuigenis, in een gemeenschappelijk doel en in de dienst in, voor en met de wereld.
- ◇ ‘Eenheid’ van doel en dienst getuigt van God, die liefde is. ‘Laat hen allen één zijn...opdat de wereld gelooft...’ (Johannes 17:21)
- ◇ Aanhouden: In Christus blijven houdt in dat we met elkaar verbonden blijven. Door in dit verbond te blijven en te volharden in gemeenschap en verzoening, brengt men goede vruchten voort. Een goede boom wordt herkend aan zijn goede vruchten. Een goede boom is niet in zichzelf verdeeld.

Theo Dieter
Dirk Lange
Wolfgang Thönissen

GEMEENSCHAPPELIJK GEBED

VAN CONFLICT NAAR GEMEENSCHAP: GEZAMENLIJKE LUTHERS-KATHOLIEKE HERDENKING VAN DE REFORMATIE

OPENING

OPENINGSLIED

Voorganger I:

In de naam van de Vader, en de (+) Zoon, en de heilige Geest.

Amen.

De Heer zij met u!

En ook met u!

[Alternatieve openingsdialogen mogen gebruikt worden al naar de context en de taal.]

Heer, open mijn lippen

En mijn mond zal uw lof verkondigen.

Eer aan de Vader, en de Zoon, en de Heilige Geest,

Zoals het was in het begin, en nu en altijd in de eeuwen der eeuwen. Amen.

Voorganger I:

Lieve zusters en broeders in Christus! Welkom bij dit oecumenisch gebed, dat 500 jaar Reformatie herdenkt. Sinds meer dan 50 jaar zijn lutheranen en katholieken samen op weg van conflict naar gemeenschap. Met vreugde zijn wij gaan beseffen dat wat ons verbindt groter is dan wat ons scheidt. Op deze weg zijn het wederzijdse begrip en vertrouwen toegenomen.

Voorganger II:

Daarom is het mogelijk geworden dat wij vandaag samenkomen. Wij komen met verschillende gedachten en gevoelens van dankzegging en klaagzang, vreugde en berouw, wij komen in vreugde om het evangelie en in verdriet om de verdeeldheid. Wij komen samen om met dankzegging en belijdenis, met gemeenschappelijk getuigenis en inzet te herdenken.

Voorlezer I

In het document *Van Conflict naar Gemeenschap* lezen wij: ‘De kerk is het lichaam van Christus. Aangezien er slechts één Christus is, heeft hij ook slechts één lichaam. Door de doop worden mensen lid van dit lichaam.’ (#219) ‘Aangezien katholieken en lutheranen onderling verbonden zijn als leden van het lichaam van Christus, geldt voor hen wat Paulus zegt in 1 Korintiërs 12:26: “Wanneer één lichaamsdeel pijn lijdt, lijden alle andere mee; wanneer één lichaamsdeel met respect behandeld wordt, delen alle andere in die vreugde.” Wat het ene lid in het lichaam raakt, raakt alle andere leden. Daarom willen lutherse christenen de gebeurtenissen die tot de vorming van hun kerken hebben geleid niet herdenken zonder hun katholieke medechristenen. Door samen het begin van de Reformatie te herdenken, nemen zij hun doop serieus.’ (#221)³

Voorganger I:

Laat ons bidden!

[korte stilte]

Jezus Christus, Heer van de kerk, zend ons uw heilige Geest! Verlicht ons hart en genees onze herinneringen. O heilige Geest: help ons blij te zijn om de gaven die de kerk heeft ontvangen door de Reformatie, maak ons bereid tot berouw om de scheidingsmuren die wij en onze voorvaders hebben opgetrokken, en rust ons toe voor gemeenschappelijk getuigenis en dienst in de wereld.

Amen.

³ Citaten uit *Van Conflict naar Gemeenschap* zijn uit de vertaling van dr. Frank Bestebreurtje.

LIED VOOR DE AANROEPING VAN DE HEILIGE GEEST

DANKZEGGING

Voorlezer I:

Een lezing uit *Van Conflict naar Gemeenschap*:

‘Lutheranen zijn van harte dankbaar voor wat Luther en de andere hervormers toegankelijk hebben gemaakt: begrip van het evangelie van Jezus Christus en geloof in hem; inzicht in het mysterie van de Drie-Ene God die Zichzelf uit genade aan ons mensen geeft en alleen ontvangen kan worden in volledig vertrouwen in de goddelijke belofte; in de vrijheid en zekerheid die het evangelie brengt; in de liefde die het geloof voortbrengt en wekt, en in de hoop in leven en dood die geloof met zich brengt; en in het levend contact met de heilige Schrift, de catechismussen en de gezangen die het geloof in het leven brengen’ (#225), in het priesterschap van alle gedoopte gelovigen en hun roeping tot de gemeenschappelijke zending van de Kerk. ‘Lutheranen beseffen ook dat datgene waar ze God voor danken niet een geschenk is dat zij voor zichzelf kunnen opeisen. Zij willen dit geschenk delen met alle andere christenen.’ (#226)

Voorlezer II:

‘Katholieken en lutheranen [hebben] zoveel gemeen in het geloof dat zij samen dankbaar kunnen en zelfs moeten zijn, zeker op de herdenkingsdag van de Reformatie.’ (#226) In het Tweede Vaticaanse Concilie worden de katholieken bemoedigd ‘de echt christelijke waarden uit het gemeenschappelijk erfgoed bij de van ons gescheiden broeders met vreugde te erkennen en te waarderen. ‘Het is goed en heilzaam om de rijkdom van Christus te erkennen, evenals de deugdzame werken in het leven van anderen die van Christus getuigen, soms zelfs ten koste van hun leven. Want God is altijd wonderbaarlijk in Zijn werken en alle lof waardig.’’ (*Unitatis Redintegratio*, 1.4) In deze geest omarmen katholieken en lutheranen elkaar als zusters en broeders in de Heer. Samen verblijden zij zich over de echt christelijke gaven die zij beide ontvangen hebben en op verschillende wijze herontdekt hebben door de vernieuwing en impulsen van de Reformatie.

20 GEMEENSCHAPPELIJK GEBED

‘De oecumenische reis stelt lutheranen en katholieken in staat samen de betekenis te waarderen van Maarten Luthers inzicht in en geestelijke ervaring van het evangelie van Gods rechtvaardigheid, die tevens Gods genade is.’ (#244)

Voorganger I:

Laat ons bidden!

[korte stilte]

Wij danken u, God, voor de vele richtinggevende theologische en geestelijke inzichten die wij door de Reformatie hebben ontvangen. Wij danken u voor de goede veranderingen en hervormingen die tot stand kwamen door de Reformatie of door het worstelen met de uitdagingen daarvan. Dank u voor de verkondiging van het evangelie dat plaatsvond tijdens de Reformatie en die sindsdien talloze mensen heeft gesterkt in een leven van geloof in Jezus Christus.

Amen.

DANKLIED

BEROUW

Voorlezer I:

‘Waar de gezamenlijke herdenking in 2017 vreugde en dankbaarheid tot uitdrukking brengt, moet het lutheranen en katholieken ook ruimte bieden om de pijn te voelen vanwege fouten en overtredingen, schuld en zonde in de personen en gebeurtenissen die worden herdacht.’ (#228) ‘In de zestiende eeuw hebben katholieken en lutheranen hun tegenstanders niet alleen verkeerd begrepen, maar ook overdreven en karikaturaal afgeschilderd om hen belachelijk te maken. Ze hebben meermaals het achtste gebod overtreden, dat voorschrijft geen vals getuigenis af te leggen over je naaste.’ (#233)

Voorlezer II:

Lutheranen en katholieken hebben hun aandacht vaak gericht op wat hen van elkaar scheidde in plaats van te kijken naar wat hen verbond. Zij hebben

aanvaard dat het evangelie verweven was met de politieke en economische belangen van de machthebbers. Hun tekortkomingen had de dood van honderdduizenden mensen tot gevolg. Gezinnen werden van elkaar gescheiden, mensen werden gevangengezet en gemarteld, oorlogen werden gevoerd en godsdienst en geloof werden misbruikt. Mensen hebben geleden en de geloofwaardigheid van het evangelie werd ondermijnd, waarvan de gevolgen tot op de dag van vandaag nog hun uitwerking hebben. Het kwaad dat katholieken en lutheranen elkaar wederzijds hebben aangedaan betreuren wij diep.

Voorganger I:

Laat ons bidden!

[korte stilte]

Voorganger II:

Barmhartige God, wij treuren erom dat zelfs goede daden van hervorming en vernieuwing vaak onbedoelde negatieve gevolgen hadden.

Kyrie eleison (Heer ontferm u)

Voorganger I:

Wij leggen aan u voor de lasten van de schuld uit het verleden toen zij die ons zijn voorgegaan uw wil, dat allen één zouden zijn in de waarheid van het evangelie, niet deden.

Christe eleison (Christus ontferm u)

Voorganger II:

Wij belijden onze eigen wijze van denken en doen waardoor de verdeeldheid uit het verleden wordt voortgezet. Als gemeenschappen en als individuen bouwen wij veel muren om ons heen: mentale, spirituele, lichamelijke, politieke muren die tot discriminatie en geweld leiden. Vergeef ons, Heer.

Kyrie eleison (Heer ontferm u)

PSALM 130

[De psalm kan gezongen worden, gereciteerd of door wisselend hele verzen voor te lezen.]

22 GEMEENSCHAPPELIJK GEBED

Voorganger I en II:

[Deze woorden kunnen wisselend gezegd worden door voorgangers I en II]

Christus is de weg, de waarheid en het leven. Hij is onze vrede, die muren afbreekt die ons scheiden, die ons door de heilige Geest steeds een nieuw begin geeft.

In Christus ontvangen wij vergeving en verzoening en ontvangen we kracht voor een trouw en gemeenschappelijkgetuigenis in onze tijd.

Amen

Vredegroet

Voorganger II:

Moge de vrede van Christus uw hart vervullen, daar u allen als leden van het ene lichaam tot vrede bent geroepen.

Moge de vrede van Christus altijd met u zijn!

En ook met u!

Voorganger I:

Laat ieder van ons een teken van verzoening en vrede geven.

HET DOORGEVEN VAN DE VREDE

[Tijdens het geven van de vredeswens kan *Ubi caritas* of een andere hymne gezongen worden.]

EVANGELIE

Voorlezer I:

Laten wij bij het samen op weg gaan van conflict naar gemeenschap luisteren naar het Evangelie volgens Johannes.

‘Ik ben de ware wijnstok en mijn Vader is de wijnbouwer. Iedere rank aan mij die geen vrucht draagt snijdt hij weg, en iedere rank die wel vrucht draagt snoeit hij bij, opdat hij meer vruchten draagt. Jullie zijn al rein door alles wat ik tegen jullie gezegd heb. Blijf in mij, dan blijf ik in jullie. Een

rank die niet aan de wijnstok blijft, kan uit zichzelf geen vrucht dragen. Zo kunnen jullie geen vrucht dragen als jullie niet in mij blijven. Ik ben de wijnstok en jullie zijn de ranken. Als iemand in mij blijft en ik in hem, zal hij veel vrucht dragen. Maar zonder mij kun je niets doen.’ (Joh. 15:1–5)

Het Evangelie van de Heer!

Wij danken God!

GEZAMENLIJKE PREEK

Voorganger I:

Laten wij samen ons geloof belijden.

DE APOSTOLISCHE GELOOFSBELIIDENIS

LIED

BELOFTEN: VIJF IMPERATIEVEN

Voorganger II:

Onze oecumenische reis wordt voortgezet. In deze eredienst bevestigen wij dat wij de gemeenschap willen doen toenemen. De vijf imperatieven uit *Van Conflict naar Gemeenschap* dienen voor ons als richtlijn.

[Na de voorlezing van een belofte wordt een grote kaars ontstoken. Het licht kan van de paaskaars genomen worden. Jongeren kunnen gevraagd worden om de eerste vijf beloften voor te lezen, en de kaarsen kunnen ontstoken worden door kinderen en gezinnen. Het orgel of een ander instrument kan de melodie van een lied als *In the Lord I'll be ever thankful* (Taizé) of een ander lied spelen om het ontsteken van de kaarsen te begeleiden.]

1. De eerste imperatief: katholieken en lutheranen moeten altijd beginnen vanuit het perspectief van eenheid en niet vanuit het gezichtspunt van verdeeldheid, om datgene wat ze gemeen hebben te versterken, ook zijn de verschillen gemakkelijker te zien en te ervaren. (#239)

Ontsteek een kaars

24 GEMEENSCHAPPELIJK GEBED

2. Onze tweede imperatief: lutheranen en katholieken moeten zich voortdurend laten transformeren door de ontmoeting met de ander en door het wederzijds getuigenis van het geloof. (#240)

Ontsteek een kaars

3. Onze derde imperatief: katholieken en lutheranen moeten weer naar zichtbare eenheid streven, samen in concrete stappen uitwerken wat dit met zich brengt en voortdurend die doel voor ogen houden. (#241)

Ontsteek een kaars

4. Onze vierde imperatief: lutheranen en katholieken moeten samen de kracht van het evangelie van Jezus Christus herontdekken voor onze tijd. (#242)

Ontsteek een kaars

5. Onze vijfde belofte: katholieken en lutheranen moeten samen getuigen van God's genade in verkondiging en dienst aan de wereld. (#243)

Ontsteek een kaars

LIED

VOORBEDE

[Degene die de voorbede uitspreekt kan een ander zijn dan de voorlezers tot nu toe.]

Voorganger I:

‘Oecumenische inzet voor de eenheid van de kerk dient niet slechts de kerk maar ook de wereld, opdat de wereld gelove.’ (#243) Laten wij nu bidden voor de wereld, de kerk en allen die in nood zijn...

1. Barmhartige God, uw goedheid heeft door heel de geschiedenis heen overwonnen. Open nu het hart van alle mensen opdat zij u en uw genade, die tot in eeuwigheid duurt, zullen ervaren.

Hoor ons gebed!

2. God van vrede, buig wat onbuigzaam is: de muren die ons scheiden, de overtuigingen waardoor verzoening verhinderd wordt. Breng vrede in deze wereld, in het bijzonder in [noem landen, plaatsen...]. Herstel de heelheid onder ons en wees ons genadig!

Hoor ons gebed!

3. God van gerechtigheid, genezer en verlosser: genees wie lijdt door ziekte, armoede en uitsluiting. Doe gerechtigheid spoedig komen voor wie lijdt onder de macht van het kwaad. Geef aan allen nieuw leven en wees ons genadig!

Hoor ons gebed!

4. God, onze rots en schuilplaats, bescherm de vluchtelingen, die zonder huis en veiligheid zijn, en alle verlaten kinderen. Help ons altijd op te komen voor de menselijke waardigheid. Wees ons genadig!

Hoor ons gebed!

5. Schepper God, heel de schepping zucht in afwachting: laat ons omkeren van de uitbuiting. Leer ons in harmonie met uw schepping te leven. Wees ons genadig!

Hoor ons gebed!

6. Barmhartige God, versterk en bescherm wie vervolgd worden omwille van geloof in u en ook degenen van andere geloven die lijden onder vervolging. Geef ons de moed om ons geloof te belijden. Uw barmhartigheid heeft geen einde.

Hoor ons gebed!

7. God van het leven, genees pijnlijke herinneringen, verander alle zelfgenoegzaamheid, onverschilligheid en onwetendheid, schenk ons een geest van verzoening. Keer ons naar u en naar elkaar toe. Wees ons genadig!

Hoor ons gebed!

8. God van liefde, uw zoon Jezus onthult onder ons het geheim van de liefde: versterk die eenheid die u alleen in stand kunt houden bij onze verdeeldheid. Uw barmhartigheid heeft geen einde!

Hoor ons gebed!

26 GEMEENSCHAPPELIJK GEBED

9. God die ons voedt, breng ons samen aan de tafel van uw eucharistie, voed ons innerlijk en onderling in een communie die geworteld is in uw liefde. Uw barmhartigheid heeft geen einde!

Hoor ons gebed!

Voorganger II:

In het vertrouwen dat u, o God, onze gebeden voor de nood in de wereld en voor de eenheid van alle christenen in hun getuigenis hoort, laten wij bidden zoals Jezus ons geleerd heeft...

HET ONZE VADER

Onze Vader die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd.
Uw koninkrijk kome.
Uw wil geschiede, op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood.
En vergeef ons onze schulden
zoals ook wij onze schuldenaars vergeven.
En leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het koninkrijk
en de kracht en de heerlijkheid
in eeuwigheid. Amen.

Voorganger I:

Voor alles wat God in ons kan doen, voor alles wat God zonder ons doen kan:

Wij danken God!

Voorganger II:

Voor allen die vóór ons geleefd hebben, die Christus in zich hadden, voor allen die naast ons zijn, die Christus in zich hebben:

Wij danken God!

Voorganger I:

Voor alles wat de Geest ons wil geven, overal waar de Geest ons wil zenden:

Wij danken God!

Voorgangers (samen):

De zegen van God de Vader, en de Zoon, en de heilige Geest zij met u en met uw gezamenlijke weg, nu en altijd .

Amen.

LIED

[Andere liederen kunnen gezonden worden, of er kan naspel zijn bij het weggaan.]

Gemeenschappelijk gebed zal protestanten en katholieken vergezellen bij de herdenking van 500 jaar Reformatie. Het gemeenschappelijk gebed bevat materialen die aangepast kunnen worden aan de liturgische tradities en de plaatselijke muzikale tradities van de beide christelijke confessies. Het is gebaseerd op het recente studiedocument 'Van conflict naar gemeenschap, gezamenlijke Lutherse en Katholieke herdenking van de Reformatie in 2017', dat de Katholieke en Lutherse gemeenschappen uitnodigt om samen te bidden bij gelegenheid van deze verjaardag.

Het doel van het gemeenschappelijk gebed is om de waarden van de Reformatie tot uitdrukking te brengen en om vergeving te vragen voor de verdeeldheid van christenen van de beide tradities. Het biedt de mogelijkheid om terug te kijken, door dankzegging en door zondebelijdenis, en om vooruit te zien door ons te verbinden tot gemeenschappelijk getuigenis en de weg samen te vervolgen.

